

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VI, 290; Dâni, *et-Teyisir* (nşr. O. Pretzl), İstanbul 1930, s. 4; Ebû Ca'fer İbnü'l-Bâziş, *el-İknâ' fi'l-kırâ'âti's-seb'* (nşr. Abdülmecîd Katâmiş), Dimaşk 1403, I, 58-59; Yâkût, *Mu'cemû'l-üdebâ'*, XVI, 151-152; Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'* (Altıkulaç), I, 326-328; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ'*, X, 326-327; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 211-220*, s. 350-352; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 327; İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n-Nihâye*, I, 615-616; a.mlf., *en-Neşr*, I, 112; İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, II, 235; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 48; Abdülfettâh el-Kâdî, *el-Büdûrü'z-zâhire*, Beyrut 1401/1981, s. 8; *el-Fihrisü's-şâmil: 'Ulûmü'l-Kur'ân, mahtûâtü'l-kırâ'ât* (nşr. el-Mecmau'l-melekî), Amman 1987, I, 418, 420; II, 486, 637, 644, 649, 664, 680, 689.

TAYYAR ALTIKULAÇ

Kâlûyân'ın
inşa ettiği
Gök Medrese –
Sivas

KÂLÛYÂN

XIII. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış
Selçuklu mimarı.

Anadolu Selçukluları'nın başşehir Konya, Ilgın ve Sivas'ta eserleri bulunan Kâlûyân el-Konevî'nin hayatına dair fazla bilgi yoktur. *Menâkıbü'l-Ârifîn*'de, arkadaşı Aynüddeve gibi Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin çevresinde yaşayan hristiyan ressam ve sanatçılar arasında bulunduğu belirtilmektedir. Daha sonra müslüman olduğu kabul edilir. Kâlûyân hakkında yapılan ilk araştırmalarda Kelûk b. Abdullah'la aynı kişi olduğu zannedilmiş, kendisinin Rum veya Ortodoks Türk olduğu ileri sürülmüştür. Konya Taş ve Ahşap Eserleri Müzesi'nde kayıtlı (envanter nr. 1511), Konya Kalesi'ne ait olduğu sanılan bir yüksek kabartma üzerinde Kâlûyân ismine rastlanmaktadır. Bu kitâbe bir burca, belki de surların onarımına aittir. Son araştırmalar kendisinin Bünyan Uluca-mii'nde çalışmadığını ortaya koymuştur. Bu camide çalışan sanatkârın Kâlûyân b. Karabuli olduğu belirlenmiştir. Kâlûyân, 1230'larda I. Alâeddin Keykubad'ın iktidar yıllarında mimarlık ve sanat ortamının en verimli olduğu dönemde eser ver-

meye başlamış, muhtemelen devrin ünlü mimarı Kelûk b. Abdullah'ın öğrencisi olmuştur. Özellikle Vezir Sâhib Ata'nın yapılarında çalışmış ve 1290'larda ölmüştür.

Kâlûyân'ın sadece iki Selçuklu yapısında imzası mevcuttur. Bunlardan biri Konya Ilgın'daki Kaplıcadır. Ilgın Kaplıcası I. Alâeddin Keykubad zamanında inşa ettirilmiş, II. Gıyâseddin Keyhusrev döneminde 1267 yılında Sâhib Ata tarafından onarılmıştır. Onun, kaplıcanın kadınlar bölümünde "amel-i Kâlûyân el-Konevî" şeklinde imzasına rastlanmaktadır. İkinci eser Sivas'taki Gökmedrese'dir. 1271'de Sâhib Ata tarafından inşa ettirilen bu yapı açık avlulu, dört eyvanlı, iki katlı medreseler grubuna girmektedir. Çifte minareli cephesi, taçkapı tasarımı ve süslemesi bakımından XIII. yüzyıl Selçuklu yapılarının en güzel örneklerinden biri olan medresede taçkapının köşe sütunları üstündeki panolar içinde "amel-i üstâd Kâlûyân el-Konevî" imzası görülmektedir. Kâlûyân, Konya'da Kelûk b. Abdullah'ın inşa ettiği Sâhib Ata Külliyesi'ndeki türbenin çini dekorasyonunu 1283'te yapmıştır. Burada dönemin bezemesinde esas olan renk, motif ve kompozisyonları başarılı bir şekilde uygulamıştır.

XIII. yüzyılın ikinci yarısında Kâlûyân'ın aktif olarak çalıştığı ve kendine has bir üslûbu olduğu söylenebilir. Bu üslûp, Anadolu Selçuklu yapılarının genel karakterini yansıtan ve bilim adamlarınca İlhanlı dönemi özellikleri olarak belirlenen, cephe geometri ve orana önem verilmesi, çifte minare bulunması, pencere sayısının artması, süslemede figür ve bitkisel bezemenin ağır basması gibi özellikler gösterir. Kâlûyân bu üslûp bakımından ancak Sivas'taki Gökmedrese ile değerlendirilebilir. Ayrıca XIII. yüzyıla ait bilhassa Sivas ve Erzurum yapılarında görülen taşkın bitkisel bezemenin kullanımı ve gelişmesinde Kâlûyân'ın önemli bir yerinin olduğunu da belirtmek gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri*, I, 610; M. Ferit – M. Mesut, *Selçuk Veziri Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri*, İstanbul 1934, s. 120-121; L. A. Mayer, *Islamic Architects and Their Works*, Genève 1956, s. 79; Semra Ögel, *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı*, Ankara 1957, s. 150-151; Zeki Sönmez, *Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslâm Mimarisinde Sanatçılar*, Ankara 1989, s. 283-291; Zafer Bayburtluoğlu, *Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları*, Erzurum 1993, s. 107-113; B. Brend, "The Patronage of Fahr ad-din Ali Ibn al-Husain and the Work of Kaluk Ibn Abd Allah in the Development of the Decoration of Portals in Thirteenth Century Anatolie", *KOr.*, X/1-2 (1976), s. 160-186; Orhan Cezmi Tuncer, "Mimar Kölük ve Kâlûyân", *VD*, sy. 19 (1985), s. 109-118; W. B. Denny, "Kâlûyân", *Macmillan Encyclopedia of Architects*, New York 1982, II, 551-552; G. Yalçın, "Kâlûyân el-Konevî", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, II, 938.

HAŞİM KARPUZ

Kâlûyân'ın
imzasının
bulunduğu
Ilgın
Kaplıcası'ndaki
kitâbe

KALYON

(bk. GEMİ).